

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет

Кафедра давньої та нової історії України

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана з науково-педагогічної та
навчальної роботи
Історичний факультет
Тараса Шевченка * Україна *
Гарас ПШЕНИЧНИЙ
2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Джерелознавство історії України

для студентів

галузь знань 03 Гуманітарні науки
спеціальність 032 Історія та археологія
освітній рівень перший (бакалаврський)
освітня програма Історія України та культурна антропологія
(з поглибленим вивченням іноземних мов)
вид дисципліни вибіркова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021/2022
Семестр	4
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: В.І.Ульяновський, доктор історичних наук, професор, професор кафедри давньої та нової історії України; О.Г. Сокрико, кандидат історичних наук, доцент кафедри давньої та нової історії України.

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. «__» __ 20__ р.

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.

Розробники: Уляновський Василь Іринархович, доктор історичних наук, професор, професор кафедри давньої та нової історії України; Сокирко Олексій Григорович, кандидат історичних наук, доцент кафедри давньої та нової історії України; Надтока Олександр Михайлович, кандидат історичних наук, доцент кафедри давньої та нової історії України

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри давньої та нової історії України

Віктор КОЛЕСНИК

Протокол № 12 від «30» червня 2021 р.

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від «16» серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії Наталія ТЕРЕС

ВСТУП

1. **Мета дисципліни** – Дати сучасний рівень наукових знань (на інформативному, інтерпретаційному та науково-дискусійному рівнях) з теоретичного джерелознавства й заакцентувати на особливостях джерел з історії України. Детально схарактеризувати основні групи та види джерел і продемонструвати умови, обставини і мету її складання, що зумовлює принципи їх аналізу та використання в історичних дослідженнях. Заакцентувати увагу на помилковості „споживацького” підходу до джерел (навести конкретні приклади помилок, які зумовлюються таким підходом). Прищепити розуміння того, що за кожним писемним джерелом слід бачити його автора та „споживача” часів створення тексту. Показати можливі системи дешифрування закодованої в джерелах різного типу інформації за допомогою найрізноманітнішого професійного інструментарію історика. Навчити „допитувати” джерела й ставити до них адекватні запитання, попередньо вивчати структуру та особливості джерела, перш ніж використовувати його інформацію. На конкретних прикладах показати значимість „мовчанки” джерел як важливої інформації.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

1. *Знати:* Головною вимогою до студентів є вміння читати, розуміти та тлумачити історичні джерела з вітчизняної історії, що становлять основу будь-яких історичних студій. Студенти мають навчитися самостійно розбирати кожне джерело і здобувати з нього „факти” методом фахового залучення дежерелознавчо-текстологічних знань. Студенти зобов’язані навчитися через джерело проникати у специфіку доби і людини цієї доби, розуміти цю людину й мислити її категоріями та призвичаєннями задля фахового засвоєння автентики історичного минулого.

2. *Вміти:* Студенти мають вільно володіти матеріалом історичних джерел та всією новітньою історіографією з джерелознавства, орієнтуючись у теоретичних проблемах цієї дисципліни. Студенти через інтерактивне спілкування з викладачами мають випрацювати навички самостійної роботи з джерелами та засвоїти способи аналізу різнопланових історичних документів і пам’яток

3. *Володіти елементарними навичками:* застосовувати теоретичні знання для адекватного аналізу й використання джерел з історії України

3. **Анотація навчальної дисципліни.** Курс передбачає ознайомлення студентів із сучасними системами реконструкції, декодування та інтерпретації різновидів джерел з історії України

4. **Завдання (навчальні цілі)** Випрацювати у студентів навички самостійної роботи з джерелами та засвоєння способів аналізу різнопланових історичних документів і пам’яток. Привчити до серйозного сприйняття історії як науки, що потребує значної кількості спеціальних знань, занурення у специфіку епохи та регіону, студіювання мов (давньоруської, давньоукраїнської, польської, литовської, англійської, латини) і детального, прискіпливого та вдумливого джерелознавчого аналізу

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1	<i>Знати:</i> розуміти та тлумачити історичні джерела з вітчизняної історії	<i>Лекція, самостійна робота</i>	<i>Контрольна робота 1, екзамен</i>	20%
1.2	<i>Знати:</i> всі види джерел з історії України та їх особливості	<i>Лекція, самостійна робота</i>	<i>Контрольна робота 2 екзамен</i>	20%
2.1	<i>Вміти:</i> критично аналізувати джерела внутрішнього й зовнішнього походження щодо історії України	<i>Семінарське заняття, самостійна робота</i>	<i>Усне опитування, індивідуальне</i>	30%

			<i>творче завдання, екзамен</i>	
2.2	<i>Вміти:</i> аналізувати історичні джерела, на основі яких здійснюється реконструкція історичних процесів	<i>Семінарське заняття, самостійна робота</i>	<i>Усне опитування, індивідуальне творче завдання, екзамен</i>	30%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (ВК 2)				
Програмні результати навчання	1.1	1.2	2.1	2.2
ПРН 3. Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел.	+	+	+	
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.	+	+		+
ПРН 17.1 Знати та аналізувати найважливіші наративні джерела з історії України.	+		+	+
ПРН 17.2 Вміти узагальнювати перебіг основних подій на території України в доісторичний, ранньоісторичний, середньовічний та в період нового часу.	+	+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

- семестрове оцінювання:

1. Контрольна робота з тем ЗМ1 (тест) : РН 1.1. – 10 балів/ 6 балів
 2. Контрольна робота з тем ЗМ2 (тест): РН 1.2. – 10 балів/ 6 балів
 3. Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях ЗМ1: РН 2.1. – 15 балів / 9 балів.
 4. Оцінювання усних відповідей на семінарських заняттях ЗМ2: РН 2.2. – 15 балів / 9 балів.
 5. Індивідуальне творче завдання з тем ЗМ1: РН1.1., 2.1. – 5 балів / 3 бали
 6. Індивідуальне творче завдання з тем ЗМ2: РН1.2., 2.2. – 5 балів / 3 бали
- * максимальний бал / пороговий бал

Підсумкове оцінювання: іспит

- форма іспиту: письмова.
- максимальна кількість балів, які можуть бути отримані – 40, пороговий бал – 24.
- оцінюються такі результати навчання студентів: теоретичні знання курсу, критичні вміння аналізувати історичні документи та матеріали, здібності до розбору наукової літератури.
- форма проведення іспиту – письмова, види завдань - завдання білету триступеневі: теоретичне завдання - 30% (викласти історіографію проблеми з персоналізацією ідей та публікацій), практичне завдання - 30% (проаналізувати конкретне джерело на підставі класичних досліджень); творче завдання 40% (самостійно вирішити дослідницьку ситуацію).
- мінімальний пороговий рівень екзаменаційної оцінки, за якої іспит вважається складеним – **24 бали.**
- необхідна умова допуску до іспиту: студент не допускається до екзамену, якщо впродовж семестру набрав **менше ніж 20 балів (критично-розрахунковий мінімум). Рекомендований мінімум допуску до іспиту – 36 балів.**

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою. Загальну кількість балів студента формують семестрові бали, отримані з усіх тем двох змістових модулів (бали, отримані під час семінарів (усні опитування, письмові тести); бали, отримані за виконання творчих завдань; бали, отримані під час модульного контролю (за виконання тестових творчих завдань), а також бали, отримані під час складання підсумкового контролю (екзамені), а саме: за виконання запропонованих завдань.

Зміст курсу поділений на два змістових модулі. Кожний змістовий модуль включає в себе лекції, семінари, самостійну роботу студентів, які завершуються рейтинговим контролем рівня засвоєння знань програмного матеріалу відповідної частини курсу. У змістовий модуль 1 (ЗМ1) входять теми 1-12, у змістовий модуль 2 (ЗМ2) – теми 13-27.

Оцінка успішності знань студентів здійснюється в двох формах: семестрове оцінювання (тести, усне опитування, творчі завдання) і підсумкове оцінювання (іспит).

Загальна сума балів – 100 балів (із них, семестрове оцінювання – максимум 60 балів; підсумкове оцінювання (іспит) – максимум 40 балів)

Змістовий модуль 1. <i>Джерела з історії українського середньовіччя та нарративи</i>			Змістовий модуль 2. <i>Актові та інші джерела 17-19 ст.</i>			Іспит
30 залікових балів (максимум)			30 залікових балів (максимум)			40 балів (максимум)
Семінарські заняття	Самостійна робота (індивідуальне завдання)	Модульний Контроль	Семінарські Заняття	Самостійна Робота (індивідуальне завдання)	Модульний контроль	

15 (максимум)	5 (максимум)	10 (максимум)	15 (максимум)	5 (максимум)	10 (максимум)	
------------------	-----------------	------------------	------------------	-----------------	------------------	--

Індивідуальне творче письмове завдання студент подає викладачу на останньому семінарі кожного змістового модулю, зокрема творче завдання 1 – остання декада жовтня, творче завдання 2 – перша декада грудня.

Критерії оцінювання індивідуального завдання:

- * глибоке розкриття проблеми з представленням власної позиції – 5 балів;
- * тема розкрита, але без представлення власної позиції – 3-4 бали;
- * тема розкрита неповно – 2 бали;
- * тема розкрита поверхово, або лише один аспект – 1 бал.

Упродовж семестру оцінюється робота студента під час кожного семінару (виступ, доповнення, участь у дискусії). Під час семінару студент має можливість досягти від 0,5 до 3 балів.

Критеріями оцінювання відповіді під час семінару є:

- * повнота розкриття питання – 0,5 - 1 бал
- * логіка викладення матеріалу – 0,5 - 1 бал
- * використання основної й додаткової літератури – 0,5 бал
- * аналітичні міркування, вміння робити висновки – 0,5 бал.

Після завершення відповідно ЗМ1 і ЗМ2 проводяться **контрольні роботи** у формі тестів, зокрема Контрольна робота 1 (середина жовтня) і Контрольна робота 2 (початок грудня). Тест містить 3 запитання, правильна відповідь на 1-е і 2-е з яких оцінюється в 3 бали, а на 3-є – в 4 бали.

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі модульних контрольних робіт здійснюються відповідно до чинних нормативних документів Університету.

Екзаменаційний білет містить три завдання, 1-е і 2-е з яких оцінюються в 15 балів, 3-є – в 10. Критеріями оцінювання відповіді є:

Критерії оцінювання перших двох запитань:

- * Відповідь повна, представлено власне бачення проблеми – 12-15 балів
- * Відповідь повна з власними оцінками, але наявні окремі несуттєві помилки при викладі фактичного матеріалу – 10-11 балів
- * Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання – 8-9 балів
- * Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми – 6-7 бали.
- * Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу – 3-5 бали.
- * Відповідь має значні помилки, або відсутня – 1-2 бал.

Критерії оцінювання третього запитання:

- * Відповідь повна, представлено власне бачення проблеми – 10 балів
- * Відповідь повна з власними оцінками, але наявні окремі несуттєві помилки при викладі фактичного матеріалу – 7-8 балів
- * Відповідь відображає знання фактичного матеріалу з питання – 5-6 балів
- * Відповідь фрагментарна, відображені лише деякі аспекти проблеми – 3-4 бали.
- * Відповідь фрагментарна, наявні суттєві помилки при викладі фактичного матеріалу – 2 бали.
- * Відповідь має значні помилки – 1 бал.

Умовою допуску до іспиту є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 20 балів (**критично-розрахунковий мінімум**). При цьому обов'язковим є успішне складання модульних контрольних робіт. **Рекомендований мінімум** для допуску до іспиту – 36 балів.

При простому розрахунку отримаємо:

	Змістовий модуль 1	Змістовий модуль 2	Іспит	Підсумкова оцінка
Мінімум	18	18	24	60
Максимум	30	30	40	100

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура навчальної дисципліни. Тематичний план лекцій і семінарських занять

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Змістовий модуль 1				
Частина 1. Джерела з історії українського середньовіччя та наратив (лектор – В.І.Ульяновський)				
1.	Тема 1. Вступ до курсу: основні поняття, історіографія джерелознавства історії України у загальноєвропейському контексті, підручники та навчальні посібники. 2 год.	2	2	4
2.	Тема 2. Наративні джерела з історії України: загальна характеристика, еволюція видів, наукові підходи до аналізу. 2 год.	2	2	4
3.	Тема 3. Джерела з історії України 10 - серед. 17 ст. 2 год.	1	2	8
4.	Контрольна робота 1	1		
Частина 2. Актові джерела Середньовіччя та Раннього Нового часу (лектор – О.Г.Сокирко)				
5.	Тема 1. Загальні властивості джерело періоду. Типолого-видова та внутрішньовидова класифікація.	2	2	4
6.	Тема 2. Актові джерела та методи їх критичного аналізу.	2	2	4
7.	Тема 3. Публічно-правові та приватно-правові акти.	1	2	8
8.	Контрольна робота 2	1		
	Всього з модуля	12	12	32
Змістовний модуль 2				
Частина 3. Спеціальні джерела з історії України				
9.	Тема 1. Джерела з історії світогляду малоросійської світської та духовної еліт (др. пол. XVIII ст.)	2	4	6
10.	Тема 2. Джерела органів державної влади. Звіти генерал-губернаторів та губернаторів (XIX– поч. XX ст.)	1	–	6
11.	Тема 3. Джерела органів державної влади. Архіви жандармських управлінь та судових інституцій (XIX – поч. XX ст.)	2	–	4
12.	Тема 4. Джерела з історії православної церкви синодального періоду	2	2	4
13.	Підсумкова контрольна робота	1		
	Іспит			
	Всього з модуля	8	6	20
	Всього за семестр	20	18	52

Загальний обсяг **90** год., в тому числі:

Лекцій – 20 год.
Семінари –18 год.
Самостійна робота - 52 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основні:

1. Богданина О.М. Джерелознавство історії України: теорія, методика, історія. Харків, 2005.
2. Воронов В.І. Джерелознавство історії України. Курс лекцій. Дніпропетровськ, 2003.
3. Мыцык Ю.А. Записки иностранцев как источник по истории Украины /вт. пол. XVI – сер. XVII вв./ . Днепропетровск, 1981.
4. Мицик Ю.А. Украинские летописи. Днепропетровск, 1978.
5. Наливайко Д. Очима Заходу. Рецепція України в Західній Європі 11-18 ст. К., 1998.
6. Литвиненко М. Джерела історії України 18 ст. – Харків, 1970.
7. Швыдько А.К. Анализ источников по социально-экономической истории Левобережной Украины (вторая половина 17 – первая половина 18 вв.). – Днепропетровск, 1981.
8. Києво-Могилянська академія, кін. XVII – поч. XIX ст.: Повсякденна історія: Зб. док. / Упоряд.: О.Ф.Задорожна та ін. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005. – 530 с.

Додаткові:

1. Антонович В.Б. Источники для истории Юго-Западной России. Литографированный курс лекцій. К., 1981.
2. Антонович В.Б. Курс лекцій з джерелознавства 1800-1801 рр. К. 1995.
3. Багалій Д. Нарис української історії. Т. 1. Вип. 1: Літописи. К., 1923. Т.2: Джерелознавство. К., 1925.
4. Дорошенко Д.І. Огляд української історіографії. К.,1996.
5. Пичета В.И. Введение в русскую историю. Источники и историография. Пг. 1923.
6. Історичне джерелознавство / Калакура Я.С. та ін. К., 2002.
7. Первый Литовский Статут / Ред. С.А. Лазутки, Э. Гудавичюса. Вильнюс, 1983. Т.І. Ч.І. Текст і коментарі. 1985. Т.І.Ч.2.
8. Сборник летописей, относящихся к истории южной и Западной Руси. – К., 1888.
9. Січинський В. Чужинці про Україну. – К., 1992.
10. Горобець В. Діаріуші – визначні пам'ятки української писемності 18 ст. //Історичні джерела та їх використання. – К., 1972. – Вип.7.
11. Горобець В. Лексика історично-мемуарної прози першої половини 18 ст. – К., 1979.
12. Лазаревский А. Галагановский фамильный архив //КС. – 1883. - №11. Мицик Ю.А. Українські літописи 17 ст. – Дніпропетровськ, 1996.
13. Апанович Е.М. Рукописная светская книга 18 в. на Украине: Исторические сборники /ЦНБ АН УССР. – К., 1983.
14. Ковалевский А. К истории малороссийских официальных архивов //КС. – 1894. - №3. – С.557-558.
15. Яковлів А.Українсько-московські договори 17 – 18 ст. – Варшава, 1934.
16. Щербак М. Документи губернських жандармських управлінь в Україні // Архівознавство. Археографія. Джерелознавство: міжвід. зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 10. – С. 293–299.
17. Шандра В. Адміністративні установи Правобережної України кінця XVIII-початку ХХ ст. в російському законодавстві : джерелознавчий аналітичний огляд. – Вип. 2 / В. Шандра. – К. : Ін-т української археографії та джерелознавства НАНУ, 1998. – 75 с.
18. Когут З. Російський централізм і українська автономія: ліквідація Гетьманщини, 1760–30. К.: Основи, 1996. 317 с.